

[This question paper contains 4 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 7418

F-7

Your Roll No.....

Unique Paper Code : 2131502

Name of the Paper : Vedic Literature

Name of the Course : B.A. (Hon.) Sanskrit

Semester : V

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Unless otherwise required in a question, answers should be written either in Sanskrit or in Hindi or in English, but the same medium should be used throughout the paper.
3. Answer all questions.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए ।
2. अन्यथा आवश्यक न होने पर इस प्रश्न-पत्र का उत्तर संस्कृत या हिन्दी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी उत्तरों का माध्यम एक ही होना चाहिए ।
3. सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए ।

1. निम्नलिखित में से प्रत्येक खण्ड में से एक-एक मन्त्र की व्याख्या कीजिए : (8×2=16)
Explain one mantra from each section.

खण्ड 'क' (Section - I)

(क) उपं त्वाग्ने दिवेदिवे दोषां वस्तर्धिया वयम् ।

नमो भरन्तु एमसि ॥

(ख) हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत् ।

स दांधार पृथिवीं घामुतेमां कस्मै देवाय हविषां विधेम ॥

खण्ड 'ख' (Section – II)

(क) यस्मिन्नृचः साम् यजूषि यस्मिन् प्रतिष्ठिता रथनाभारिवाराः ।

यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु ॥

(ख) यो ज्विष्ठो भवनेषु । स विद्वान् प्रवसन् विदे ।

तथा तदस्य काव्यं तथा सन्ततोऽग्निभिरिति

मनऽएवैतदाह मनसैवास्यानपप्रोषितं भवतीति ॥

2. निम्नलिखित मन्त्र की संस्कृत में व्याख्या कीजिए :

(7)

Explain the following mantra in Sanskrit :

अक्षैर्मा दीव्यः कृषिमित्कृषस्व वित्ते रमस्व बहु मन्यमानः ।

तत्र गावं कितव तत्र जाया तन्मे वि चंष्टे सवितायमुर्यः ।

अथवा (OR)

अनुव्रतः पितुः पुत्रो मात्रा भवतु संमनाः ।

जाया पत्ये मधुमतीं वाचं वदतु शन्तिवाम् ॥

3. अग्नि के स्वरूप पर टिप्पणी लिखिए ।

(10)

Write a short note on Agni.

अथवा (OR)

भूमि सूक्त की विशेषताओं पर टिप्पणी लिखिए ।

Describe the special features of Bhūmi Sūkta.

4. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणी लिखिए : (5×2=10)

Write notes on any two of the following :

(क) वैदिक क्त्वा

(ख) वैदिक सुबन्त

(ग) वैदिक स्वरित

5. प्रश्न संख्या 1 के (क) भाग के किसी एक मन्त्र का पदपाठ प्रस्तुत कीजिए । (6)

Render into Padapātha any one of the Mantras from section 1 of question no. 1.

6. निम्नलिखित प्रत्येक खण्ड से एक मन्त्र लेकर कुल दो मन्त्रों की व्याख्या कीजिए । (8×2=16)

Explain any two Mantras choosing one from each section.

खण्ड 'क' (Section – I)

(क) यथोर्णनाभिः सृजते गृह्णते च

यथा पृथिव्यामोषधयः संभवन्ति ।

यथा सतः पुरुषात् केशलोमानि

तथाक्षरात्सम्भवतीह विश्वम् ॥

(ख) अविद्यायामन्तरे वर्तमानाः

स्वयं धीराः पण्डितं मन्यमानाः ।

जङ्घन्यमानाः परियन्ति मूढा

अन्धेनैव नीयमाना यथान्धाः ॥

खण्ड 'ख' (Section – II)

(क) प्रणवो धनुः शरो ह्यात्मा ब्रह्म तल्लक्ष्यमुच्यते ।

अप्रमत्तेन वेद्व्यं शरवत् तन्मयो भवेत् ॥

(ख) द्वा सुपर्णा सयुजा सखाया

समानं वृक्षं परिषस्वजाते ।

तयोरन्यः पिप्पलं स्वाद्व-

त्यनश्नन्नन्योऽभिचाकशीति ॥

7. मुण्डकोपनिषद् के नामकरण के हेतु का विवेचन कीजिए ।

(10)

Justify the reason behind the name of Muṇḍakopaniṣad.

अथवा (OR)

मुण्डकोपनिषद में वर्णित 'परा-अपरा विद्या' का वर्णन कीजिए ।

Describe the 'Parā-Aparā vidyā' as depicted in the Muṇḍakopaniṣad.